

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Dato: 19.12.2018
Deres ref. 18/5000
Vår ref. 2018/11675

Innspill til stortingsmelding om studentmobilitet fra Universitetet i Oslo (UiO)

Bakgrunn og prosess

Vi ønsker å takke for muligheten til å spille inn til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet som skal være ferdig ved årsskiftet 2019/2020, og for at vi fikk litt utvidet svarfrist slik at representanter for de forskjellige interessentgruppene på UiO fikk anledning til å delta i utformingen av innspillene.

I perioden fra invitasjonen kom i oktober har UiO involvert både faglig og administrativt ansatte og laget arenaer for diskusjon gjennom møter med fakultetenes administrative representanter i Internasjonalt nettverk, i nettverk for administrative studieledere, og med en ressursgruppe med faglige og administrativt ansatte på program- og fakultetsnivå fra Det humanistiske fakultet (HF), Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV), Det medisinske fakultet (Med), Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN), Studentparlamentet og UiOs lederstøtte. HF, Det odontologiske fakultet (OD) og Nord-sør-utvalget har også levert skriftlige innspill, og til slutt har saken vært behandlet i UiOs utdanningskomité.

UiO er en stor og heterogen institusjon som trenger en bredt utvalg av tiltak og virkemidler for at alle studenter på de forskjellige studieprogrammene skal få mulighet til å være mobile og til å ha en internasjonal orientert studiehverdag når de er på campus. Vi er opptatt av at målet for mer mobilitet og internasjonalisering er økt kvalitet i utdanningen, og at innretningene skal være fremtidsrettede og fleksible, med rom for nyvinninger på feltet. Forventningene om økt mobilitet må ses i sammenheng med andre og kryssende forventninger på utdanningsfeltet. Det er blant annet et mål at flere studenter har praksisopphold i løpet av studietiden sin. Dette notatet med vedlegg presenterer hva som har vært oppe til diskusjon og innspill fra de forskjellige foraene.

1. Ambisjon om kulturendring

Kunnskapsdepartementets overordnede mål med den planlagte stortingsmeldingen er å skape en kulturendring «slik at studentmobilitet i enda større grad enn i dag blir en integrert del av studiene og arbeidet for økt kvalitet i utdanningen». Vi mener at institusjonene selv må ta mye ansvar gjennom strategiske føringer, gode utvekslingsavtaler, engasjerte ledere, ansatte og studenter, tilrettelegging for både inn- og utreisende studenter i studieprogrammene, god informasjon og veiledning, integrering av internasjonale studenter, og tydeliggjøring overfor studenter og arbeidsliv hvilket læringsutbytte og arbeidslivsrelevans som oppnås gjennom utveksling.

UiO har siden innføringen av Kvalitetsreformen hatt fokus på å gi alle studenter et tilbud om utveksling og å

Universitetsdirektør

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

tilby et godt utvalg av engelskspråklige grader og emner for internasjonale studenter. De siste 2-3 årene har vi økt intensiteten i dette arbeidet, både på enhetene og på institusjonsnivå. Vi ønsker å gi våre studenter kompetanse for fremtiden, og vi følger opp internasjonale trender og regjeringens politikk på sentrale områder som:

- Utveksling som «opt out»
- Satsning på utviklingssemester som «opt out» enten som utveksling eller som praksis
- Satsing på kortere utenlandsopphold som del av større samarbeidsprosjekter og som inspirasjon til lengre opphold.
- Europeiske universitetsnettverk (EUN)

2. Utgående studentmobilitet

Det er fremdeles et uttalt mål at en stadig større andel av studentene benytter seg av de mulighetene som finnes til å reise på utveksling for hele semestre. Det er likevel viktig å være klar over at dette ikke nødvendigvis er den formen for mobilitet som er best integrert i fagmiljø og forskningssamarbeid og dermed preger kulturen ved institusjonene. Vi ser også at det finnes større grupper norske studenter som nøler med å reise ut på lengre opphold. Det er viktig å stimulere til et mangfold av virkemidler (semesterutveksling, sommerskoler, felles kurs med samarbeidsinstitusjoner, kombinasjoner mobilitet/fjernundervisning, feltarbeid, senteropphold, praksisopphold, internasjonalisering hjemme, etc.). Vi mener også kortere opphold er av stor verdi og med fordel kan utnyttes i større grad. Man bør også stimulere til økt mobilitet, både kortere og lengre utenlandsopphold, på ph.d.nivå.

3. Innkommende studentmobilitet

UiO har gjennom god faglig (undervisning på engelsk) og praktisk tilrettelegging for mottak av internasjonale studenter lykkes i å rekruttere innkommende utvekslingsstudenter, faktisk flere enn vi har sendt ut. Rekrutteringen foregår stort sett gjennom avtaleuniversitetene. Vi mottar også mellom 125 og 150 studenter pr år til hele mastergrader uten at det drives noen aktiv rekruttering på dette feltet. Den internasjonale sommerskolen (ISS) mottar opp mot 600 studenter fra hele verden for 6 ukers opphold hver sommer. Plasser på ISS brukes også som en del av utvekslingstilbudet til studenter fra avtaleuniversiteter.

Det er viktig å sørge for at det er nok studentboliger slik at vi kan garantere bolig til internasjonale studenter. Byråkratiske prosesser rundt innreise til Norge for internasjonale studenter bør forenkles. Det tar lang tid å få fødsels- og personnummer, noe som er nødvendig for å åpne bankkonto, få fastlege, leie bolig utenom studentsamskipnadene mm. Hvis dette kan gjøres enklere, vil det spare studentene for mye venting og usikkerhet, og det vil frigjøre mye tid for administrativt ansatte ved institusjonene og i forskjellige etater som jobber med slike saker.

4. Strategisk samarbeid

UiO er opptatt av å knytte studentutveksling til forskningssamarbeid. Hovedregelen er at minst ett fagmiljø forplikter seg til å delta i samarbeidet når en avtale inngås med et nytt partneruniversitet. Vi har kvalitetssikringsrutiner som sørger for at nye avtaler er i tråd med strategier og det som er gjennomførbart.

Geografisk er prioriteringene stort sett de samme som de nasjonale (BRICS, Japan, USA, Europa, Norden og det globale sør). Samarbeidet med det globale sør er svekket på utdanningssiden etter avviklingen av Kvoteprogrammet. Sentralt har UiO i stor grad fokusert på de prioriterte landene de senere år, men siden det er en stor institusjon med et mangfold av fagmiljøer som har behov for samarbeid i forskjellige deler av

verden, er det ingen strenge begrensninger på hvor i verden avtaler kan inngås.

Den største satsningen fremover for er å ferdigstille søknaden om etablering av et europeisk universitetsnettverk (EUN) med attraktive partnere fra forskjellige deler av Europa. Suksess her betyr en mobilitetssatsning som er solid forankret både i fagmiljøer og universitetsledelse.

5. Nasjonale tiltak og regelverk

Styrking av det strategiske arbeidet med internasjonal studentmobilitet skjer best gjennom å øke kapasiteten til etablerte programmer som er forankret i faglig samarbeid og følges tett opp av forskere og ledere på instituttnivå. Eksempler på dette er nasjonale programmer som INTPART, UTFORSK og Partnerskapsprogrammet for Nord-Amerika, samt europeiske initiativer som stimulerer til faglig forankret mobilitet som Erasmus+, EUN, EØS-samarbeid, og bilaterale avtaler via DIKU og Forskningsrådet. I mange land i Europa settes det av betydelige midler til satsingen på EUN, og hvis Norge skal være konkurransedyktig og lykkes på dette feltet, trenger institusjonene drahjelp i form av fleksible støtteordninger.

Det er behov for å styrke studentenes muligheter til språkopplæring før de reiser på utveksling. Det gis Lånekassestøtte til språkkurs, men kun i det landet hvor studiene skal finne sted. UiO foreslår at de kan få støtte til å ta språkkurs i hjemlandet de to siste semestrene før de skal reise ut. Det vil kanskje kunne øke andelen som velger land som ikke har mye undervisning på engelsk, både i europeiske land som Frankrike og Tyskland gjennom Erasmus+, og i resten av verden (Kina, Russland, Latin-Amerika osv.).

Lånekassedekningen er begrenset når det gjelder kortere opphold i utlandet. Opphold under 4 uker dekkes bare i spesielle tilfeller, og studentene får dessuten ekstra utgifter i disse tilfellene, i form av husleie både hjemme og ute, da de ikke kan forvente å få fremleid boligen hjemme mens de er ute for et kortere tidsrom. Disse økonomiske utfordringene innebærer en reell vanskelighet for kortere opphold.

Internasjonal praksismobilitet har særlige utfordringer mht. kvalitetssikring av praksisplasser og oppfølging av studenter lokalt. Det er behov for en finansiering av programgebyrer til eksterne praksisleverandørfirmaer (Internship Agencies) – firmaer med erfaring i land der vi tilbyr praksis. Det er sannsynligvis mer kostnadseffektivt enn at hvert norske lærested skal etablere slike tjenester. Det bør kunne dekkes gjennom Lånekassen, på samme måte som man dekker skolepenger i utlandet.

Norsk høyere utdanningssektor har en sterk tradisjon for å samarbeide med institusjoner i utviklingsland. Da Kvoteprogrammet, NUFU og NOMA ble avviklet og delvis erstattet av NORPART og NORHED, opplevde vi at andelen studenter fra lav- og mellominntektsland ble sterkt redusert ved UiO. Én viktig konsekvens er at færre studenter fra de aktuelle landene får et lengre opphold i Norge som en del av kapasitetsbyggingen i hjemlandet, men det påvirker også læringsmiljøet til UiOs studenter, og forringer graden av internasjonalisering hjemme. UiO ser helst at man i fremtiden legger til rette for mer fleksible ordninger i samarbeid med utviklingsland, ved at de aktuelle programmene styrkes og at det åpnes opp for både gradsmobilitet og kortere opphold (ref. FNs bærekraftsmål 4b: «Innen 2020 oppnå en vesentlig økning, på verdensbasis, i antall stipender som er tilgjengelige for studenter fra utviklingsland...»).

6. Godkjenning

UiO tar utgangspunkt i Lisboa-konvensjonen og godkjenner studiepoeng tatt i utlandet etter tid-for-tid-prinsippet, samtidig som det foretas faglige vurderinger i spørsmål om innpassing. Det er enklest der

studentene kan bruke frie emner, utviklingssemester eller har andre muligheter for valgfrihet. Studieprogrammer med lite eller ingen valgfrihet bør legge til rette for at bestemte emner kan tas ved utvalgte partneruniversiteter i utlandet, slik man gjør f.eks. på profesjonsstudiet i medisin. Det er viktig å være fleksibel, men helt automatisk godkjenning er ikke gjennomførbart på grunn av behovet for faglig vurdering.

7. Arbeids- og næringsliv

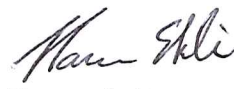
HF tilbyr masterstudenter innen flere fag et internasjonalt prosjektsemester, og de er i ferd med utvide tilbudet om internasjonal praksis ved å inngå en avtale med en organisasjon som legger til rette for praksismobilitet (se mer under punkt 5 om kostnadene ved bruk av Internship Agencies). UiO sender også studenter på praksis gjennom Erasmus+, men det er foreløpig ikke et stort antall (12 stykker høsten 2018).

Verdien av internasjonal praksiserfaring for norsk arbeids- og næringsliv kan synliggjøres gjennom dokumentasjon på hvilken kompetanse man oppnår ved å ha vært på praksisopphold i utlandet. Dette vil delvis være likt kompetansen man får gjennom studier i utlandet. Studentene må bevisstgjøres om verdien, og samarbeid med arbeidslivets organisasjoner kan bidra til en styrking av den.

Utfyllende beskrivelser samt eksempler på god praksis og utfordringer finnes i vedlegg 1.

Med hilsen

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Hanna Ekeli
avdelingsdirektør

Saksbehandler: Guri Vestad (guri.vestad@admin.uio.no)

1 vedlegg: «Utfyllende tekst til UiOs innspill til stortingsmelding om internasjonal studentmobilitet»

Vedlegg 1

Utfyllende tekst til UiOs innspill til stortingsmelding om internasjonal studentmobilitet

I invitasjonen til innspill stilles det 7 spørsmål til universiteter og høyskoler, samt at man ber om en kort fremstilling av hvordan arbeidet med internasjonalisering og studentmobilitet er organisert ved institusjonen.

Organisering av arbeidet med internasjonalisering og mobilitet på UiO

På UiO er arbeidet organisert på tre nivåer: Institutt/program, fakultet og sentralt. Det legges vekt på at både utvikling og drift skal skje så nær fagmiljøet som mulig, samtidig som behovet for spisskompetanse og rasjonalisering gjør at en del av oppgavene er sentralisert. Kobling forskning og utdanning er viktig, samt å ha tverrgående nettverk for å spre informasjon, utveksle erfaringer og sikre lik praksis. UiO har faste nettverk med representasjon fra sentralt og lokalt nivå innen internasjonalisering generelt, samt godkjenning og nord-sør-samarbeid.

Ledelsen ved UiO har en viserektor for forskning og internasjonalisering, samt at prorektor er engasjert i internasjonalisering av studier som en integrert del av arbeidet med utdanningskvalitet. Det er også to seniorrådgivere med spesielt ansvar for internasjonalisering tilknyttet ledelsen.

Så til spørsmålene (kopiert inn her i kursiv):

1. Ambisjon om kulturendring

I teksten ovenfor har jeg skissert fem faktorer jeg mener må ligge til grunn for å oppnå ambisjonen om en kulturendring som legger til rette for mobilitet som en integrert del i alle studier. Er dere enige i min vurdering? Er det noen faktorer som mangler? Hva skal til for å oppnå ambisjonen?

De fem faktorene det refereres til er:

- internasjonal studentmobilitet skal være en fullt integrert del av strategisk arbeid med kvalitet og relevans
- internasjonal studentmobilitet skal være basert på institusjonelt samarbeid som omfatter både forskning og utdanning
- regelverk skal ikke være til hinder for, og finansieringsordninger skal stimulere til økt mobilitet
- hele institusjonen inkl ledelse og studenter må bidra til kulturendringen
- arbeids- og næringsliv må etterspørre og verdsette internasjonal kompetanse

Målet er kvalitet i utdanningen, internasjonalt samarbeid og studentmobilitet er et middel til å heve kvaliteten. For å få til den ønskede kulturendringen må det legges vekt på *hvorfor* man ønsker å stimulere til mer mobilitet, både overfor studentene selv, men også overfor lokal ledelse, vitenskapelig og administrativt ansatte på lærestedene. Det er dessuten viktig å ta hensyn til at det stilles til dels kryssende forventninger til institusjonene når det gjelder hva som skal legges inn i relativt korte utdanningsløp (utveksling, praksis, tverrfaglighet etc.).

Informasjon om læringsmål og arbeidslivsrelevans tilegnet gjennom internasjonal erfaring bør inngå som en del av de strategiske føringene. Hvilken verdi det har for læringsmiljøet å ha et «internasjonalt klasserom» med internasjonale studenter og hjemvendte utvekslingsstudenter må synliggjøres. Det er krevende å legge til rette for både ut- og inngående mobilitet av høy kvalitet, så hvorfor er det viktig å gjøre det?

Forankring i ledelsen fra institusjonsnivå og ut i resten av organisasjonen er avgjørende for å oppnå slike ambisjoner. Ledelsen må prioritere tiltak for å koordinere innsatsen mellom faglig ansatte og administrasjon for å oppnå resultater. Myndighetene må bidra med finansieringsordninger som gjør det attraktivt å delta i arbeidet, og sørge for at regelverk og annen tilrettelegging er hensiktsmessig og sikrer effektiv drift av mobiliteten.

I det følgende vil vi se på flere tiltak som kan støtte opp under en kulturendring.

2. Utgående studentmobilitet (fra norske UH-institusjoner til utenlandske)

Arbeider dere med utgående studentmobilitet på forskjellige nivåer (institusjonsledelsen, fakultets- og instituttledelsen, på studieprogramnivå (bachelor/master etc.)? Hva er utfordringene og hindrene? Kan dere gi noen gode eksempler på vellykkede tilnærminger til utgående studentmobilitet?

UiO har siden innføringen av Kvalitetsreformen hatt fokus på å gi alle studenter et tilbud om utveksling og å ha et godt utvalg av grader og emner på engelsk som et tilbud til internasjonale studenter. De første årene førte dette til en dobling av antallet utreisende og en enda sterkere vekst i antall innreisende utvekslingsstudenter. De senere år har antallet utreisende flatet ut, mens vi har hatt en jevn vekst av innreisende.

Hindringer

Med det som bakgrunn har UiO siden 2016 arbeidet med å kartlegge hindringer for mobilitet og foreslå tiltak som kan øke mobiliteten, spesielt med fokus på hvordan vi skal få flere studenter til å reise ut. Hindringene man fant er mye av det samme som tas opp i spørsmålene her. Studentene savnet konkrete anbefalinger fra fagmiljøene og lærerne sine, de oppfattet godkjenningsprosessen som krevende og resultatet av den uvisst, og de syntes det var vanskelig å finne relevant informasjon.

Blant ansatte på UiO er det også usikkerhet knyttet til utveksling. Mye ansvar legges på administrativt ansatte som har mange forskjellige oppgaver og begrenset med mulighet til å holde seg oppdatert på feltet, mens faglig ansatte synes det er vanskelig å svare på spørsmål rundt det mer tekniske og administrative tilknyttet utveksling.

UiO har et uutnyttet potensiale når det gjelder utreisende studenter til Europa. Vi tar imot omtrent dobbelt så mange innreisende Erasmus-studenter som vi sender ut hvert år. Det finnes flere forklaringer på dette; blant annet mangel på språkkunnskaper utover engelsk når de norske studentene begynner i høyere utdanning, og de er ikke like avhengige av Erasmus-stipend som andre europeiske studenter, og benytter Lånekassens finansieringsmuligheter til å reise til engelskspråklige land utenfor Europa.

En del av det som oppleves som hindringer ligger utenfor vår kontroll. Vi forholder oss til et relativt stort antall partnere gjennom Erasmus-porteføljen og andre avtaler, og møter forskjellige systemer og krav. Noen er kommet langt digitalt, mens andre ikke aksepterer våre digitale løsninger og vil ha alt på papir, noen har godkjenningsordninger som ikke er i overensstemmelse med Lisboa-konvensjonen, noen krever språktester fra studentene selv om det opprinnelig ikke var noe krav, og noen har dyre obligatoriske helseforsikringer som studentene ikke får dekket gjennom Lånekasseordningene. Alt dette er eksempler som viser at studentutveksling er et felt som krever mye ressurser og en profesjonell administrasjon.

Se også pkt 5 «Nasjonale tiltak og regelverk» om eksisterende hindringer og mulige løsninger.

Opt out

For å gjøre utveksling mer tilgjengelig for den store gruppen usikre studenter har UiOs ledelse bedt fagmiljøene vurdere om utveksling kan være standard i studieprogrammene, såkalt «aktiv avmelding» eller «opt out». Dette planlegges innført i noen studieprogrammer på forskjellige fakulteter allerede, og det er ønsket fra ledelsen ved UiO at flere vurderer denne muligheten for å standardisere utveksling. Vi har merket oss at også statsråden og mange studentpolitikere omtaler dette virkemiddelet positivt.

En annen variant er innført ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet der de har integrert et såkalt «utviklingssemester» i sine bachelorgrader. Da kan studentene velge mellom utveksling, studere på UNIS (Svalbard), ha et praksisopphold - eller noe annet.

Det arbeides med å åpne opp for større antall utvekslingsstudenter begge veier med prioriterte avtalepartnere hvor det er forskningssamarbeid og hvor man også har et velfungerende administrativt samarbeid rundt studentmobilitet. Gjennom slike prioriterte utvekslingsavtaler kan flere studenter sendes til samme lærested, og både ansatte og studenter kan fokusere på færre partnere, noe som er et uttrykt ønske blant flere.

Gode eksempler

De gode eksemplene handler ofte om både inn- og utreisende mobilitet, koblet til andre former for samarbeid. De som lykkes understreker som regel viktigheten av at faglig og administrativt ansatte samarbeider godt.

- Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH) ved UiO har fokusert spesielt på Europa og aktiv bruk av Erasmus+ og med å skape en kultur for utveksling. De legger vekt på spillet mellom ledere, faglig og administrativt ansatte, studenter og fagutvalg. En administrativ internasjonaliseringskoordinator og en faglig ansatt i ledelsen har et særskilt ansvar for internasjonalisering. Den faglig ansatte skal sikre at internasjonaliseringsarbeidet er forankret i ledelsen og at det ligger faglige vurderinger til grunn for det de gjør på feltet. IAKH bruker midler fra Erasmus+ til partnerbesøk, lærer- og studentutveksling. De tar utgangspunkt i eksisterende forskerkontakt og forskernettverk, og undertegner ingen avtaler uten at en faglig ansatt har eierskap til den.
- Fysisk institutt på UiO er siden 2010 en del av et strategisk samarbeid mellom flere norske og canadiske universiteter, CaNoRock. Programmet er vitenskapelig motivert og utveksling av studenter innen romfysikk- og teknologifag er en viktig del av dette. Med støtte fra Norsk Romsenter og Canadian Space Agency har de gjennomført rakettkurs med en ukes varighet en til to ganger årlig på Andøya Space Center siden 2011. Prosjektet har hatt en positiv effekt på studentrekruttering til MSc ved de involverte lærestedene, og til utvekslingsprogrammet Norway-Canada Space Mission Training Program (2017- 2020).
- UiOs medisinske fakultet var tidlig ute (ca 2000) med å tilby et internasjonalt semester hvor det undervises på engelsk. Dette åpnet for flere gode utvekslingsavtaler som både gir UiOs medisinstudenter mulighet for å reise ut, og bidrar til internasjonalisering hjemme i og med at de norske og internasjonale studentene studerer sammen her. Andelen studenter som reiser på utveksling har ligget på rundt 30% fra hvert kull, dog litt lavere de siste par årene, noe som forhåpentlig er forbigående. Uansett viser det at med god tilrettelegging og de rette partnerne, så kan man lykkes også i rammeplanstyrte profesjonsprogrammer. Samarbeidet har dessuten ført til økt ansattmobilitet, med gjensidige besøk av partneruniversitetenes forskere som bidrar i undervisningen.

- På masterprogrammet i Europeisk kultur er det en klar forventning at studentene skal reise på utenlandsopphold i tredje semester. Programmet har utarbeidet egne utvekslingsavtaler med fire universiteter (Uppsala, Utrecht, UCL og Aberdeen), som alle er kvalitetssikret og fremforhandlet av faglærerne på programmet for å sikre studentene relevant faglig utbytte. Emneavklaring gjøres i samråd med faglig mentor i forkant av oppholdet, noe som gjør den endelige godkjenningen enklere. Høsten 2016 reiste 6 av 14 studenter ut, høsten 2018 har dette steget til at 10 av 14 studenter reiser på utveksling. Studenter kan søke om fritak fra utveksling, men da må de ha en plan for alternativt opplegg hjemme, samt at de må ta et obligatorisk feltarbeidsemne med integrert ekskursjon til Roma.
- På bachelor i arabisk, kinesisk, japansk og hindi (Asia og Midtøstenstudier) er det obligatorisk med et semester språkundervisning i land der språket brukes. Utenlandsoppholdene er basert på ferdig fremforhandlede og kvalitetssikrede pakker og inngår som obligatorisk del av et 40 studiepoengs emne ved UiO som strekker seg over to semestre. Avtalene er fremforhandlet gjennom partnerbesøk der både administrativt og faglig ansatte deltar. De faglig ansatte holder tett kontakt med lærestedene i utlandet og informerer studentene om opplegget og hvilke kurs de skal ta. De faglig ansatte får uttelling på arbeidspikten for partnerbesøk, oppfølging av læresteder og veiledning av studentene. Strukturen sikrer forutsigbarhet for studentene. Insentivene for partnerinstitusjonene er i noen tilfeller (særlig japansk) et likt antall utvekslingsplasser til UiO for å sikre gjensidighet i avtalene.

Ph.d.-mobilitet

Mobilitet på doktorgradsnivå – kvalifikasjonsrammeverkets tredje syklus – må inkluderes når man utformer fremtidens mobilitetsinsentiver. Ph.d.-kandidater har stort behov for kontakt med internasjonale forskningsmiljøer og opparbeidelse av internasjonal nettverk. I tillegg er forskerutdanningen et bindeledd mellom forskning og studier, som kan bidra til å koble disse feltene tettere sammen, også for samarbeid som inkluderer mobilitet. Våre egne undersøkelser viser at selv om ph.d.-kandidatene er relativt mobile (i snitt 2 utenlandsreiser per år), er kun et lite mindretall av disse reisene på mer enn én måned. Årsakene er sammensatte, men relativt høy snittalder (og medfølgende forpliktelser) og lite fokus på nytteverdi av langvarige utenlandsopphold i forskerutdanningen er viktige faktorer. Dersom man ønsker at ph.d.-programmene i større grad skal prioritere langvarige utenlandsopphold må det klare føringer og insentiver på plass.

3. Innkommende studentmobilitet

(utenlandske studenter ved norske UH-institusjoner)

*Hvordan arbeider dere med innkommende studentmobilitet, både utveksling og hel grad?
Hva er utfordringene og hindrene? Kan dere gi noen gode eksempler på vellykkede tilnærminger til innkommende studentmobilitet?*

Som nevnt i pkt 2 har vi hatt en jevn vekst i antall innreisende utvekslingsstudenter. Antallet selvfinansierte internasjonale studenter på hele grader (bachelor og master) er ganske stabilt. Når det gjelder studenter fra utviklingsland er antallet merkbart redusert etter at opptak til Kvoteprogrammet ble avviklet (siste kvoteopptak var i 2015). Se også avsnittet om behovet for et utvidet nord-sør-program i pkt 5 om nasjonale tiltak og regelverk.

Rekruttering er ressurskrevende og UiO har valgt å ikke ha rekrutteringstiltak rettet mot internasjonale søkere utover det vi kan få til gjennom partnerne våre. Vi har f.eks. deltatt flere ganger på en australsk «Exchange fair circuit», siden vi har mange partnere i Australia. Aktiv rekruttering på australske campuser har ført til at UiO er den norske institusjonen med best balanse mellom utreisende og innreisende studenter i utvekslingen med Australia.

På de fleste læresteder som tar imot internasjonale studenter er det en utfordring å integrere de internasjonale studentene i regulære sosiale og faglige aktiviteter. UiO har tatt tak i dette og invitert de internasjonale studentene inn i de samme semesterstartaktiviteter og foreningsliv som de norske, fremfor å ha et omfattende sosialt og kulturelt program bare for internasjonale. Samtidig er det viktig å ivareta de spesielle behovene internasjonale studenter har, så det leveres også mer skreddersydde administrative tjenester, språkkurs, skikurs mm.

- Et eksempel på god integrering som også øker internasjonalisering-hjemme-faktoren for lokale studenter er fadderordningen på HF. Når de rekrutterer faddere inviterer de kun språkstudenter til å fylle de begrensede fadderplassene ved fakultetet. På den måten ivaretas både språk-, kultur- og erfaringsutveksling idet studenter fra hele verden møtes. Ofte er HF-studentene faddere for innreisende gjentatte ganger, og studenter fra samme land spres over flere grupper for å sikre at alle blir kjent med studenter fra andre land. HF sørger også for å matche faddere med studenter som kommer fra samme land som vedkommende studenter språket til.

Det bør være enkelt å velge Norge som studieland. Det må være nok studentboliger tilgjengelig og færrest mulig byråkratiske hindringer. Det er svært tidkrevende å få personnummer, noe som er viktig for å fungere i det norske samfunnet (åpne bankkonto, få fastlege, formaliteter tilknyttet deltidsjobb etc). I stipendprogrammer bør studentenes kostnader til visum o.lign. bakes inn i den summen de skal motta. Alle forenklinger og kostnadsreduserende tiltak på disse områdene vil være nyttig for både studentene og for utdanningsinstitusjonene som bruker mye administrative ressurser på å bistå studentene med å komme til Norge og med å etablere seg her.

På spørsmålet om flere gode eksempler vises det til pkt 2.

4. Strategisk samarbeid

Hvordan velger dere utenlandske samarbeidspartnere? I hvilken grad gjøres slike vurderinger i sammenheng med institusjonens overordnede strategi? Hvilke kriterier setter dere for valg av utenlandske samarbeidspartnere og hvilke nivåer internt involveres? I hvilken grad er dere opptatt av geografi når dere velger samarbeidspartnere?

UiO er opptatt av å knytte studentutveksling til forskningssamarbeid. Fordi UiO er såpass stort og mangfoldig er det ikke hensiktsmessig med et rigid regelverk alle skal følge, men hovedregelen er at minst ett fagmiljø forplikter seg til å delta i samarbeidet når en avtale inngås med et nytt partneruniversitet. Hvis det er et breddeuniversitet med tilbud som er aktuelt for flere av UiOs fagmiljøer, vil ofte avtalen ligge på sentralt nivå, og driftes derfra, eventuelt med underavtaler for fagmiljøer med behov for spesiell tilpasning. I mange tilfeller er avtalene eid av ett fagmiljø eller ligger på fakultetsnivå. Som nevnt i pkt 2 om utgående studentmobilitet, er UiO i gang med å etablere prioriterte utvekslingsavtaler med sterke breddeuniversiteter som vi allerede kjenner. Ved å sende flere studenter til samme lærested, sikrer vi kvaliteten og øker effektiviteten samtidig.

Ved siden av den faglige interessen, legges det vekt på at det finnes et kurstilbud som studentene kan benytte seg av, f.eks. at det undervises på et språk de behersker og at det er på riktig nivå for graden de er på. Det er dessuten viktig at det er en fungerende administrasjon som svarer på henvendelser, bistår med bolig o.lign. UiO har et kvalitetssikringsskjema og fastsatte prosedyrer for avtaleinngåelse, bl.a. skal alle avtaler signeres av rektor, og registreres av sentraladministrasjonen. Kun Erasmus-avtaler kan signeres lokalt da det allerede foreligger en overordnet institusjonskontrakt som rektor har undertegnet.

Geografisk har UiO noen prioriterte land og områder (BRICS, Japan, USA, Europa, Norden og det globale sør), dette er stort sett i tråd med de nasjonale prioriteringene. Samarbeid med det globale sør er en prioritering, men på studiesiden er dette feltet som nevnt svekket med utviklingen av Kvoteprogrammet. Sentralt har UiO i stor grad fokusert på de prioriterte landene de senere år, men igjen, siden det er en stor institusjon med et mangfold av fagmiljøer som har behov for samarbeid i forskjellige deler av verden, er det ingen strenge begrensninger på hvor avtaler kan inngås.

Den største satsningen fremover er å ferdigstille søknaden om etablering av et europeisk universitetsnettverk (EUN) med utvalgte partnere fra forskjellige deler av Europa. Suksess her betyr blant annet en mobilitetssatsning som er solid forankret både i fagmiljøer og universitetsledelse. Utgangspunktet har vært partnere i The Guild, et europeisk nettverk av ledende forskningsuniversiteter som UiO har vært med på å etablere. For å styrke søknaden ytterligere, deltar også noen universiteter utenom nettverket.

5. Nasjonale tiltak og regelverk

Er det noen nye nasjonale tiltak som kan bidra til å forbedre deres strategiske arbeid med internasjonal studentmobilitet? Ser dere behov for endringer i regelverk eller finansieringsordninger?

Insentiver

Dagens incentivordning for studiepoengproduksjon forutsetter balanse i antallet innreisende og utreisende studenter. Mobilitetstilskuddet kompenserer bare i begrenset grad for et eventuelt tap knyttet til et stigende antall utreisende studenter. Det er lite sannsynlig at en kraftig og rask økning i antallet utreisende vil kunne møtes med en tilsvarende økning i antallet innreisende studenter. En vellykket kulturendring med lokal forankring forutsetter ekstra innsats fra ledere og ansatte. Hvis innsatsen fører til reduserte studiepoenginntekter for fagmiljøene bør det kompenseres med styrket finansiering av samarbeidsprogrammer.

Styrking av programmer

Panoramastrategien pekte ut noen land man ville stimulere til økt samarbeid innen forskning og utdanning med, og den ble støttet opp under av samarbeidsprogrammene INTPART og UTFORSK. Begge disse programmene legger vekt på kobling av utdanning og forskning i internasjonalt samarbeid, og på gjensidighet i mobiliteten. UiO mener at disse programmene bør videreføres og styrkes, da de egner seg godt til formålene, og de støtter opp under internasjonalt samarbeid og mobilitetsordninger som er godt forankret i fagmiljøene. Deltakelse i nye initiativer som europeiske universitetsnettverk (EUN) er avhengig av støtte fra myndighetene for å lykkes. De nasjonale insentivene må være fleksible og ha åpning for å komplementere nye ordninger.

Generelt bør man legge arbeid i samordning av programmer, prosedyrer og prosesser (f.eks. mellom DIKU og Forskningsrådet) og gjøre dem så enkle som mulig. I så måte var Kvoteprogrammet et godt eksempel på et program som ikke var så ambisiøst, man kunne søke om plasser til studenter fra samarbeidspartnere i Sør uten å bygge større strukturer rundt det.

Samarbeid i Europa er helt sentralt. UiO har ikke klart å utnytte potensialet i alle deler av Erasmus+ godt nok. En styrking av DIKUs prosjektetableringsstøtte (PES) kan ha effekt her, da endel vegrer seg for å søke fordi det er mye jobb for relativt begrensede midler. Nytt Erasmus-program er under utforming, og man bør ta høyde for å komplementere Erasmus der programmet ikke støtter opp under nasjonale prioriteringer og ordninger.

Vi legger til grunn at Norges status som fullverdig programland i Erasmus+ opprettholdes i fremtiden. I den sammenheng vil vi nevne at utbetaling av Erasmus-stipendier er en tung administrativ prosess. Stipendiene utbetales fra det enkelte norske lærested til de utreisende studentene, som må

registreres i lønnsutbetalingssystemet til den enkelte institusjon for å få en relativt liten sum penger. Mange administrativt ansatte og flere avdelinger er som regel involvert. Denne typen operasjoner kan gjennomføres mye mer rasjonelt hvis det legges til et nasjonalt nivå, f.eks. Lånekassen som allerede har systemer for å betale stipendier til studenter, eller til DIKU.

Når det gjelder fellesgrader er det behov for å avklare om norske læresteder kan være koordinator og kreve inn skolepenger på vegne av partnere. Finansieringsmodellen bør justeres slik at kandidatmidler på alle tre nivåer kan gis som andeler av hele kandidater der flere institusjoner samarbeider om en grad.

Behov for et utvidet nord-sør-program

For å kunne legge til rette for gjensidighet, og at studenter fra hele verden, inklusive fra lav- og mellominntektsland, kan komme til norske læresteder ønsker vi en styrking av stipendmulighetene for studenter fra sør, både til å ta hele grader og til delstudier (ref. FNs bærekraftsmål 4b: «Innen 2020 oppnå en vesentlig økning, på verdensbasis, i antall stipender som er tilgjengelige for studenter fra utviklingsland...»)

Det er vanskelig å ha regulær utveksling med en del læresteder i sør, og etter at Kvoteprogrammet ble avviklet, har nedgangen i studenter særlig fra Afrika, vært svært merkbar. Dette har tatt bort en mulighet studenter fra sør hadde til å ta en grad i Norge, uavhengig av økonomisk bakgrunn. Det svekker også effekten av internasjonalisering hjemme og kunnskapstilfang om hele verden for våre studenter. Norske studenter har av forskjellige årsaker færre muligheter til å reise på utveksling til utviklingsland, blant annet på grunn av manglende administrative systemer og mottaksapparat ved mange læresteder i sør.

NORPART-prosjekter kan i noen grad bidra til bedre muligheter for utveksling til og fra partnere i sør. Det er dog uklart i hvilken grad studenter fra utviklingsland på utveksling gjennom NORPART får uttelling for studiepoeng tatt i Norge i graden i hjemlandet.

Varierte mobilitetsformer

UiO ønsker å tilby alle studenter en variasjon i mobilitetsmulighetene gjennom semesterutveksling, sommerskoler og andre kortere studieopphold i utlandet, feltarbeid, praksisopphold, senteropphold, samlinger med studenter fra andre læresteder enten de arrangeres på en av campusene eller andre steder, gjerne i kombinasjon med digitale læringsformer, osv. i utvalget. Noen av disse aktivitetene er ofte tettere knyttet til forskningssamarbeid enn regulær utveksling og har flere elementer av internasjonalisering hjemme gjennom gjensidige besøk av både lærere og studenter fra samarbeidsinstitusjonene. Det er adskillig mer krevende å administrere enn regulær semesterutveksling, men gir gjerne et godt utbytte for studenter og lærested.

Andre eksempler på tilbud som allerede finnes, men som ikke «teller» i finansieringssystemet, er UNIS på Svalbard som studenter innen naturvitenskapene benytter seg av. Der kommer ca. halvparten av studentene fra over 40 forskjellige land. UiOs internasjonale sommerskole hvor det hver sommer deltar 500-600 studenter fra ca 100 forskjellige land, er heller ikke synlig i dagens rapporteringer. Dette er gode alternativer for norske studenter som ønsker en internasjonal erfaring i studiene, men ikke kan reise på ordinær utveksling.

Digitalisering

Innen mobilitet generelt og i arbeidet med fellesgrader er det stort potensiale for effektivisering og frigjøring av ressurser gjennom felles standardiserte digitale løsninger.

Noen eksempler:

- Finne en løsning på hvordan fellesgrader skal registreres i FS og rapporteres til DBH

- Sikre at studentutveksling framstår som en synlig og integrert del av studentenes utdanningsplaner
- Forenkle søknads- og godkjenningsprosesser.
- Utvikle verktøy som digitaliserer arbeidsoppgavene i studentutvekslingen: før, under og etter mobilitet.
- Sikre integrasjoner med andre systemer og internasjonale nettverk (bl.a. Emrex og Erasmus without paper).

Dette er oppgaver som bør løses nasjonalt, men som ikke når opp i prioriteringene UNIT må foreta på grunn av mangel på ressurser.

Studiefinansiering

Lånekassens finansieringsordninger for å reise til utlandet er gode og bør beholdes og ev styrkes. Det finnes bl.a. støtteordninger hvis man ønsker språkopplæring i studielandet man skal til i forkant av studiet der. Likevel kvier mange studenter seg for å reise på utveksling til ikke-engelskspråklige land. Norske studenter er relativt sterke i engelsk, men svakere i andre fremmedspråk når de begynner i høyere utdanning. Hvis de skal velge studier i Europa, og i andre prioriterte land som ikke er engelskspråklige, foreslår vi at det innføres en støtteordning for å ta språkkurs hjemme i forkant. Det vil gi studentene bedre tid til å forberede seg på utenlandsoppholdet.

- Et eksempel på en hindring har oppstått for kinesisk-studentene ved UiO. Tredjesemesterstudenter i kinesisk har gjennom Lånekassens ordninger hittil kunnet delta i et forkurs i kinesisk om sommeren for å komme på nivå med studenter fra våre partnere i Würzburg og Århus (som er kommet noe lenger i studiene), der alle kommer sammen på utveksling til Peking University i høstsemesteret. Etter nylige innstramninger i bestemmelsene for støtte til språkkurs får ikke studentene lenger ekstra støtte for de fire ukene i august. Vi har konsultert Lånekassen om mulighet til å få oppholdet godkjent som «forlenget semester», men det ble også avslått. Dette betyr at nå får ikke kinesiskstudentene fra UiO anledning til å være så godt forberedt som medstudentene fra andre læresteder når de er på sitt obligatoriske studieopphold i Kina. Slike endringer i Lånekassens regler gjør finansieringen mindre forutsigbar for studentene, og senker (utilsiktet) kvaliteten på studiene.

Hvis det skal satses på kortere studieopphold i utlandet som en måte å øke mobiliteten på, må Lånekassens støtteordninger tilpasses. Nå støttes kun unntaksvis kortere opphold enn 4 uker (bare opphold ved et norske studiesentre og –institutter i utlandet, ikke ved utenlandske læresteder). Studentene må også få dekket ekstrakostnader til bolig ved korttidsopphold, da de ikke kan regne med å få fremleid boligen hjemme i disse tilfellene.

Finansiering av praksisopphold

Kostnadene ved å legge til rette for praksisopphold er høye. UiO har ikke ressurser til å bygge opp den administrative støtten som vil være nødvendig for å kvalitetssikre tilbud til mange. Blant annet derfor vurderer vi å inngå en avtale med en non-profit organisasjon (*Academic Internship Council*) som bistår med å finne arbeidsgivere, hjelpe til med visumsøknader, følge opp studentene under oppholdet osv. Kostnaden for den servicen vil falle på studentene, og her hadde det vært en fordel om det fantes Lånekassefinansiering for andre avgifter enn det som dekkes i dag, dvs. studieavgift og språkopplæring.

6. Godkjenning

Automatisk godkjenning av utenlandsopphold fremheves av mange som viktig for økt internasjonal studentmobilitet. Er det faglige eller juridiske elementer som eventuelt hindrer

automatisk godkjenning?

UiO tar utgangspunkt i Lisboa-konvensjonen og godkjenner studiepoeng tatt i utlandet etter tid-for-tid-prinsippet, samtidig som det foretas faglige vurderinger i spørsmål om innpassing.

Det er enklest der studentene kan bruke frie emner, utviklingssemester eller har andre muligheter for valgfrihet. Da kan man i større grad godkjenne emner uten store, tunge prosesser, så fremt det er fra et partneruniversitet, på riktig nivå og ikke skal erstatte fag som er obligatoriske og/eller kreves for opptak til høyere nivå. Studieprogrammer med lite eller ingen valgfrihet bør legge til rette for at bestemte emner kan tas ved utvalgte partneruniversiteter i utlandet, slik man gjør f.eks. på profesjonsstudiet i medisin. Det er viktig å være fleksibel, men helt automatisk godkjenning er ikke gjennomførbart på grunn av behovet for faglig vurdering.

Eksempler på økt fleksibilitet:

- Samfunnsøkonomisk institutt på UiO har gått fra en relativt streng praksis, til å godta at 20 av studiepoengene som tas ute skal være innen «samfunnsøkonomi», uten at det spesifiseres nærmere, og 10 studiepoeng trenger ikke ha den merkelappen, men kan f.eks. være bedriftsøkonomi.
- Mange fag har lempet på kravet om spesifikke emner i bachelorgraden for å få opptak til mastergrad.

Eksempel på utfordring:

- Lektorer som utdanner seg med spesialisering i nordisk har et krav om at minst ett av emnene de tar på utenlandsopphold skal være en semesteroppgave. Denne regelen bør endres, da mange utenlandske læresteder ikke har semesteroppgave som vurderingsform.

7. Arbeids- og næringsliv

Har dere samarbeid med internasjonalt arbeids- og næringsliv knyttet til studentmobilitet, særlig med tanke på internasjonal praksismobilitet? Hva kan gjøres for å synliggjøre verdien av internasjonal utdanningserfaring for norsk arbeids- og næringsliv?

Det humanistiske fakultet (HF) tilbyr masterstudenter innen flere fag et internasjonalt prosjektsemester. Da er studentene tilknyttet en arbeidsplass i utlandet samtidig som de skriver prosjektrapport med faglig veiledning fra UiO. Det samme fakultetet er i ferd med utvide tilbudet om internasjonal praksis ved å inngå en avtale med en organisasjon som legger til rette for dette (se mer under punkt 5).

UiO har ikke ytterligere samarbeid med utenlandsk arbeids- og næringsliv. Hvis det kommer enkeltstående tilbud om praksisplasser, videreformidles disse til studentene gjennom UiOs Karrieresenter og arbeidslivskoordinatorerne på Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) og HF. Vi sender studenter på praksis gjennom Erasmus+, men det er foreløpig ikke et stort antall (12 stykker høsten 2018). De reiser til ulike arbeidsplasser. Antallet har økt etter at det ble innført støtte til studenter som reiser på praksis rett etter endt grad.

Verdien av internasjonal praksiserfaring for norsk arbeids- og næringsliv kan synliggjøres gjennom dokumentasjon på hvilken kompetanse man oppnår ved å ha vært på praksisopphold i utlandet. Dette vil delvis være likt den kompetansen man får gjennom studier i utlandet. Som sagt innledningsvis har ikke vi i sektoren vært klare nok på å få frem læringsutbyttet og arbeidslivsrelevansen som studentene tilegner seg gjennom utenlandsopphold, enten det er studier

eller praksis. Bevisstgjøring blant studentene om dette, og samarbeid med arbeidslivets organisasjoner vil kunne bøte på det.

I UiOs arbeidsgiverundersøkelse fra 2016¹ ble det spurt om hvilke formelle kriterier arbeidsgivere la mest vekt på ved ansettelsen av nyutdannede. Der kom praksisopphold på nest siste plass og utenlandsopphold på siste plass. Mange tolket dette som at det ikke var interessant for arbeidsgiver at studentene hadde disse erfaringene som del av utdanningen sin. Samtidig vet vi at store arbeidsgivere som Equinor og DnB legger til dels avgjørende vekt på at nyansatte har internasjonal erfaring.

I NHOs «Kompetansebarometer 2017»² er det en oversikt over hvilke kunnskaper og ferdigheter bedriftene ønsker å styrke. De fem ferdighetene som scorer høyest er nettopp de studentene gjerne tilegner seg gjennom utenlandsopphold:

- evne til å lære nye ting som er relevant
- evne til å dele kompetanse
- evne til å løse uforutsette oppgaver
- evne til å jobbe selvstendig
- samarbeidsevner

Internasjonal erfaring er ikke et mål i seg selv, men et middel til å styrke kompetanser som er viktige i arbeidslivet. Det bør derfor ikke presenteres som et formelt kriterium, men som en styrking av ferdigheter som gjør studentene bedre rustet til å takle nye utfordringer, omstillinger, alternative faglige vinklinger, og varierte omgangsformer for å nevne noen.

¹ <https://www.uio.no/om/aktuelt/arrangementer/andre/2016/arbeidsgiverundersokelsen-2016.pdf>

² <https://www.nho.no/siteassets/publikasjoner/kompetansebarometeret/nhos-kompetansebarometer-2017.pdf>